

Ob sklepu tako lepo uspelega današnjega zborovanja, se v imenu naprednih jugoslovanskih učiteljskih abiturientov in abiturientek prav presrečno zahvaljujem vsem govornikom in zastopnikom korporacij, ki so nas pozdravili. Zahvaljujem se dalje tudi vsem drugim, ki so na katerikoli način pripomogli, da se je vršilo naše zborovanje tako sijajno, predvsem vsemu naprednemu učitelstvu in slavnemu občinstvu, ki je pokazalo, da se zanima za boj in razvoj bodočih vzgojevalcev svoje mladine.

Hvala tudi vsem tovarišicam in tovarišem, ki so se v tako lepem številu odzvali pozivu »Osrednjega pripravljalnega odbora« in s tem pokazali, da vstopamo jugoslovanski učiteljski abiturienti in abiturientke v življenje kot močna in nepremagljiva celota.

Konačno se zahvaljujem i brači Hrvatima, koji su ove godine v mnogo večem broju došli na naš sestanek, nego lane.

Znak je to, da i madju braćom Hrvatima dozrijeva i širi se ideja sloge naprednih jugoslovanskih učitelja, kako bi udruživši i upoznavši se medju sobom kao li loše učiteljsko stanje svih jugoslovanskih učitelja se mogli laglje boriti za svoje ideale neosamljeni. —

Još jednoč zahvaljujoč od srca im kličem: Živeli!

Dokazali smo z današnjim zborovanjem, da se je učiteljski naraščaj zavedal vseskozi težke, a velike naloge, ki ga čaka v bodočnosti. Silen je danes pritisk od vseh strani, z vsemim sredstvi se hoče ukloniti ponos in samozavest stanu, še silnejši naj bo odpor. Stopamo v življenje pripravljeni na boj, ki ga bide napredno učitelstvo. In baš, ko je ta boj prikipel do vrhunca, stopamo v njegove vrste, polni navdušenja, in moči in tem krepkejši bo odpor. Z odprtimi očmi smo preromali dolgo pot do te dvorane, videli smo, kje je poštenje in pravičnost in nismo se ustrašili temne perspektive, ki se nam je odpirala, ne, baš obratno, to nam je vlivalo v žile novih in svežih moči.

Kakor smo nastopili v teh dneh strnjeni vsi avstrijski jugoslovanski abiturienti in abiturientke, tako strnjeni in vzajemno hočemo korakati tudi odslej kot zavedni člani jugoslovanskega naprednega učitelstva proti našemu smotru — narodni, gospodarski in kulturni samoosvojitvi Jugoslovanstva. (Živahno odobravanje.)

Po zborovanju.

Popoldan so zborovalci porabili v to, da so si ogledali Ljubljano. — Zvečer jim je »Deželno slovensko učiteljsko društvo« priredilo na vrtu hotela »Lloyd« počastni večer, ki ga je z iskrenimi pozdravnimi besedami otvoril predsednik tov. Juraj Režek. — Tov. E. Gangl je v daljšem govoru kazal na delo učitelja v šoli in izven nje, poudarjal važnost stanovske organizacije ter v nepotvorjeni resnici predložil sedanje razmere. Govor je bil sprejet z viharim odobravanjem.

Soboto so porabili za ogledovanje ljubljanskih znamenitosti, zvečer pa se je vršil v veliki dvorani Narodnega doma koncert z zabavo. Obiskali so med drugim koncert župan dr. Tavčar, dež. poslanca Gangl in Reisner, prof. dr. Mole in obč. svetnik Likozar.

Koncert.

Letošnji abiturienti slovenskih učiteljskih so o priliki svojega zborovanja priredili v soboto zvečer v veliki dvorani Narodnega doma lep koncert, ki dela pri-

obleki z mehkim črnima klobukoma na glavi. Po kratkem razgovoru odstopita ona dva v uniformi, in poleg križa sta stopala civilna moža.

Bila sta to šolska slugi I. in II. mestne šole. Nepozvana, sama od sebe sta hotela na kak način izkazati zadnjo čast umrlemu in ne da bi se bila prej domenila, ampak zaradi hipnega notranjega impulza sta mu izkazala na ta način svojo ljubav in spoštovanje.

Dobro, Svete in Smole, vrlo dobro! Ta vajin čin me je ganil do solz! Dejanje vajino samo na sebi ni nič posebnega. Ali korakata za krsto, pred krsto ali ob križu, je slednjič vseeno; da sta pa s tem javno pokazala ljubezen in spoštovanje do našega Pretnarja, to je bilo od vaju lepo in prav nič nista motila celotne slike, čeprav nista imela onih trikotnih klobukov na glavi in s srebrnimi vrvicami pošitih sukenj in hlač.

Za križem je stopal počasnih, resnih korakov Sokol I. v kroju. Pretnar mu je bil član. Učitelj z mnogobrojno družino, ki mora plačevati dolg družega, pa še podpira Sokola — ta je imel gotovo srce na pravem mestu! S tem je Pretnar najbolje pokazal, s kakšnimi idejami je bila prešinjena njegova duša. Pred krsto so nosili trije Sokoli venec s trobojnimi trakovi. Podaril mu ga je Sokol I. v znak ljubezni in spoštovanja. Tudi mrtvaški voz in kr-

rediteljem vso čast, ljubljanskim takozvanim »inteligentnim« in »boljšim« krogom pa največjo sramoto. Ne bi si človek mislil, da znajo ljudje, ki vedno nosijo na jeziku besede »naš up in naša bodočnost«, kadar govore o mladini, tako indolentno prezrti prireditve mladih idealno navdušenih kulturnih delavcev. Da se ni koncerta udeležilo lepo število učiteljev, njih rodovin in par za petje vnetih poslušalcev, bi bili abiturienti lahko kazali svoj trud golim stenam. Na naslov onih, ki bi bili lahko prišli in bi s svojim posetom izkazali simpatije pevcem in pevkam je škoda vsaka beseda, pomenimo pa se rajše o koncertu samem!

Odločno je bil predolg. Brez ozira lahko povem, da potpourske točke, ki jih je prednašel orkester Sokola I. pod vodstvom kapelnika Salmiča, ne spadajo v resen koncert, dasi ima orkester nekaj dobrih moči in bi s primernim trudom, z rednim pohajanjem vaj in predvsem z upoštevanjem kapelnikovih intencij lahko dobro nadomestil druge godbe, ki jih morajo ljubljanci drago plačevati. Torej v bodoče za napredkom!

Abiturientski moški zbor se je pokazal v dveh izvajanja vrednih skladbah. Dr. A. Schwabov »Večer na morju« čitam v zadnjem času večkrat na pevskih vzporedih. Umljivo: skladba je lepa in na papirju jako lahka izgleda, vendar je za prednašanje precej težka. To pot težkoč nisem opazil. Zbor abiturientov ima dober glasovni material: neprisljane tenorje in izdatne base ter je pesmi pomagal do veljave zlasti zaradi finega, dinamiškega niansiranja. Posebno konec je bil izvrsten. — Doslej neznani mi je bil Risto Savinov moški zbor »Kosa«. Čudil sem se mladim pevcem, da so tako težko skladbo, polno nevarnih modulacij in kočljivih prehodov, izvedli skoro brezhibno. Baritonist je bil sicer pri vstopu nekoliko nesiguren, ali v celoti je skladba učinkovala dobro. Hvala vredna pa je že ambicija pevovodje, ki se na tako neroden zbor upa.

Manj ubranosti sem opazil v mešanem zboru, ki je zapel Adamičovo »V snegu«, eno najlepših starejših skladateljevih pesmi. Krasen je kontrast med prvim delom, kjer pesnik »hrepeneče pričakuje pomladi, rož« in drugim delom, ki obupno izzveni »zanj več pomladi, veselja ni«. Še bolj sta ugajali Devoyi narodni: »Vigred se povrne« in »Po Savci, po Dravci«. Zborovodja g. F. M., ki je imel gotovo s sestavljanjem in poučevanjem zbora mnogo dela in neprilike, je na svoj prvi nastop lahko ponosen! Časten je bil!

Med solisti je zbujal pozornost g. Mihelič s svojim temnobarvanim glasom. Pel je Michlovo »Človeka nikar« z razumevanjem. Priporočal bi mu, naj ne stiska glasu v grlu in se trudi za razločno izgovorjavo besedila. Material ima pa izbornen. Posvedočil je to v tajinstveni in globoko zamišljeni Adamičevi »Ko iz tihe zabljene kapele«. — Enakovredno je podala gdč. Tončka Šusterjeva 3 samospeve za sopran; vse lepo občuteno, v srednji glasovni leži prikupljivo, visočina še ni uglasjena. Ugajala je nebeškolepa Lajovčeva »Serenada« (ki, mimogrede omenjeno, bolj pristojno pevcu), prav tako sta napravili dober vtisk Zajčeva »Seljanko, duša draga« in Pavčičeva »Pred durmi«. Gdč. Šuštarjeva se brez dvoma v šoli, ki jo obiskuje, razvije v izborni sopranistinja. Aplavz, ki ga je dobila za svoje prednašanje, je bil iskren in na mestu. — In še tretjega solista smo slišali: g. Premelča. Prednašal je znano dr. B. Ipavčovo »Če

sta sta bila obdana z vencij in trakovi z napisi od raznih učiteljskih organizacij in privatnih družin, ki so vsi jasno pričali, koliko spoštovanja je užival naš Jaka.

Za krsto je stopala dolga vrsta občinstva. Pri navadnih pogrebi se razide to občinstvo večinoma pri kapelici ob Ahaclevi cesti. To pot jih je tu odstopilo le malo, velika večina jih je šlo za krsto naprej prav tja do pokopališča.

Prišli smo v cerkev.

»Libera me, Domine, de morte aeternam...« Ta veličastna himna je odmevala od sten, ko sem prestopil cerkveni prag. Ob krsti je stala rodovina Pretnarjeva, globoko upognjena, tresočih životov, le tupatam se je vzdignila glava, hlasteč po zraku, ki ga je zmanjkovalo v tesnih prsih, ki so se iz njih neprestano izvijali globoki, srce pretresujoči vzdih. Le starejši sin je stal krepko pokonci in ni vpognil glave.

»Kako potrta je gospa!«

»Potrta duševno in telesno! — Ni čuda!«

»Ali mu je sama stregla?«

»Sama — noč in dan, pa ga ni mogla rešiti.«

»So to vsi njegovi otroci?«

»Vsi štirje. — Hči je učiteljica — suplirala je njega. Eden sin pojde v peto,

na poljane rosa pače« in Z. Prelovčevu po svojih harmonijah nenavadno »Prišla je jesenska noč«. Vse soliste je lepo spremljala na klavirju gdč. B. Maroltova.

Občinstvo je vsako točko sprejelo z glasno pohvalo, lepega uspeha koncerta smo se veselili vsi. Tembolj, ker je vzpored obsegal izključno nove skladbe, deloma iz »Novih Akordov«, deloma iz rokopisov. — o—ec.

Poročilo Ivana Kelca o Widrovem »Mojem prvem berilu«.

Predaval pri družbenem zborovanju Gornjegrajskega učiteljskega društva dne 13. julija t. l. na Gorici.

Zopet lep vse hvalevreden napredek v našem šolstvu! Kdor ve, kako radi imajo otroci razne igrače, kako jih veseli njih menjava in s kako radostjo ogledujejo raznobarvane podobice, tega mora tudi rezveseliti od K. Widra sestavljeno »Moje prvo berilo«. Od torka do petka sem imel priložnost izven svojih uradnih poslov le površno prelistati navedeno knjižico, a že pri tem me je ugodno presenetil ta nov pojav v napredku našega šolstva. Do sedaj so sicer bile v naših začetnicah itd. tuintam kakšne sličice, a za radovednost otrok premalo zanimive, ker preenostavne, brezbarvne. Vsak učitelj dobro ve, kako radi ogledujejo otroci raznobarvne podobice svetnikov in kako težko jim zabranjujemo, naj se jih ne poslužujejo kot igrice, posebno ne med poukom. Ali poleg vsega tega bi jih najrajši preobračali in ogledovali vedno in vedno. Tedaj že glede raznoterosti sličic je v navedeni knjižici storjen dober korak naprej, kar bo obenem tudi vzrok, da bodo otroci tem rajši vzeli knjigo v roke in se nehote učili čitanja s tem večjim veseljem. Vedno je kaj novega, vedno kaj zanimivega in to dela otrokom veliko veselja. Vsako brez veselja in ljubezni storjeno delo nima nikoli dovolj pravega uspeha in obstanka. Obnemem je s to knjigo storjeno veliko zblizanje med šolo in domom, in ta korak v novo otrokovo življenje ni tako nepremostljiv, kakor je bilo to sedaj navadno. Sestavitelj se je vse hvale vredno držal pedagoškega načela: od znanega do neznanega, od enostavnega do vedno sestavljenjeseja.

Le pogledimo v tej knjigi, kako se nakremži otrok in zaihti, ako se mu je pripetila kaka nesreča! To je vsakemu izmed nas znano iz šolskega našega življenja; a po navodilu te knjige se lahko nauči otrok v šoli glasu in črke »i«. Druga slika ni tako vobče znana na deželi šolskim otrokom, ali spreten učitelj si bo že znal pomagati, da bodo otroci to stvar razumeli in se z lahkoto naučili črke »u«, ker hlaon uli! Samo ob sebi umevno je, da bi se morale izdati k temu potrebne stenske slike, kar je že objubljeno! Druge slike so vzete po vrsti iz domačega otroškega življenja in narejeno je vse naravno in primerno otroškemu duševnemu obzorju. Pismene, kakor tiskane vaje so prav primerne otroškemu duhu, ter se je sestavitelj držal po možnosti navodila od lažjega do težjega. Res bi bilo mnogo boljše, ako bi bila vsaka nova slika in vaja v večji logični zvezi s prejšnjo, ker bi bila vez od znanega do neznanega tem večja in popolnejša. A kritizirati je lahko, storiti je težje! Imejmo pa upanje, da se premosti tudi ta jarek sčasoma dovoljno. Tudi

bi bilo bolje, da bi se barvanim sličicam dodala s par potezami enaka podoba za prosto risanje otrok, kar pa naj dostavi učitelj-risar sam! Pri Widrovem »Mojem prvem berilu« se razume samo ob sebi, da pojasni učitelji, kaj pomeni zvon, pred katerim beži deček. Tudi srn ne poznajo v nekaterih krajih in ravno tako je treba pojasniti med podobama »Dom in hiša«. Vse hvale vredno je, da posebno vaje proti koncu malih črk opisujejo kako stvar ali dogodbico v zvezi in ni skrupulnih raznih stvari v eno vajo!

Razume se, da to ni mogoče, posebno začetkom. Besede so do velikih črk natančno razdeljene po zlogih. Da se privadijo otroci pravilnega izgovarjanja črk, naj jih pusti učitelj razdeliti tudi v posamezne črke, oziroma glasnike. Velike črke so urejene skoraj po genešnem redu, pri katerih se nahajajo vaje, opisujoče v zvezi kako stvar ali dogodbico, primerno in razumljivo duševnemu otroškemu obzorju. Takšne vaje olajšajo, da si otroci ložje zapomnijo dotično veliko črko. Kakor pri malih, tako in še bolj navadi učitelj otroke pravopisja pri velikih črkah. Učiti jih glede tega kakšnih pravil na pamet, bi ne bilo umestno, nego navaja jih naj do poznavanja in rabe ločil ter pisanja črk. Besede niso več ločene po zlogih, kar je migljaj, da se imajo otroci vaditi naravnega naglaševanja, prenehavanja pri ločilih itd. Za V in U se mi vendar zdi Z. Ž, da je to pretežavno za pravilno pisanje in genetičnost črk, in sicer najbolj zaradi tanke črte navzdol, katero težko občutimo najbolj učitelji na šolah nižjih kategorij pri slabem šolskem obisku celo do konca šolskih let! Pri velikih črkah ni nobene slike, a dobro bi bilo, ko bi bile, ali knjiga bi se obenem tudi precej podražila! To bi pa tudi posebno dobro ne vplivalo med ubogim in kmetiškim ljudstvom. Najbolje bi bilo, ako bi se mogle knjige podariti vsem! Razmere so še takšne, da ne pripuste tega, in znano nam je dobro vsem, da je med pranim ljudstvom le preveč denarja za nepotrebnosti, nego za pravičen, zadovoljiv pouk in dobro vzgojo lastnih otrok!

Cim dalje listamo, tem daljše postajajo pri raznih velikih črkah pripovedi z lepimi nauki za mladino, a vendar brez vsega moraliziranja, kar je vse hvale vredno! Nekaj več pesmi pri velikih črkah — našel sem samo eno — bi jako oživljajo pouk čitanja. Ravno pesemc se nauče otroci čitati najhitreje in akoravno jih nekateri čitajo na pamet, nič ne de, spreten učitelj bo jih kmalu privadil čitati tudi po črkah. Pohvalno omeniti pa moram vendar, da se med čitalnimi vajami pri velikih črkah nahajajo večinoma takšne, ki jako zanimajo otroke, kar v veliki meri pospešuje praktičen pouk iz čitanja. S tem bi bil po mojem nemerodajnem mnenju dokončan prvi del te šolske knjige, katerega vsebina naj bi popolnoma zadostovala za prvo šolsko leto.

Drugi del za drugo šolsko leto. Vsak čitalni sestavek, oziroma pesemca, ima svojo številko, a pod prvo številko stoji samo »Z Bogom začni vsako delo!« Nič več in nič manj! S tem je najbrž hotel opozoriti sestavitelj, da naj učitelj nauči učence kako molitvico, ki naj bi se v podobni pesemce ali v prozi molila pred vsakim šolskim poukom. Ali bolje bi vendar bilo, ko bi bil storil to sestavitelj sam, a ne, da je skoraj cela stran prazna! Vrste se na to razni čitalni sestavki, daljši in krajši, popolnoma pripravi v razumevanje nežne mladine. Med sestavki se na-

drugi pa v sedmo gimnazijo — nastarejši je jurist?«

»Lepo jih je spravil naprej!«

Lepo! Zato pa tudi vedo, kaj so izgubili. Pretnar je bil najboljši oče, skrben in varčen gospodar! Gospa se je grozno bala tega trenutka, ki je moral priti. Zato je tako potrta!«

»Glej, kako jokajo vsi, samo starejši ne joka, ali ga ni imel rad? ...«

Zadnji akord pesmi »Blagor mu« so doneli po cerkvi. Tu nastane hrup, vrišč, krik med navzočimi... Pretnarjev starejši sin se je zgrudil — odvedli so ga ven, da je prišel zopet k sebi.

»Ali ga ni imel rad?«

»O — rad — a tak je, kakor je bil rajni Jaka. Ta je tudi prenašal marsikatero gorje tiho, mirno, skrito, a zato je temveč trpel v zmučeni duši!«

Ob odprtem grobu mu je govoril tovariš Luka Jelenc. Luka je dober govornik, kdo ga ne pozna! To pot mu ni šlo tako gladko, kakor mu gre na Zavezinih zborovanjih. Glas se mu je tresel, solze so mu zalivale oči, v grlu ga je stiskalo nekaj, da mu je večkrat zaostal zlog v njem. Ob taki priliki je težko govoriti; pa čemu bi tudi dolgo govoril! Mi, ki smo stali ob njegovih jam, smo vedeli, kaj je bil Pretnar sploh in kaj je bil Jaka nam!

Težkega srca smo se vračali proti Ljubljani!

»Lep pogreb je imel!«

»Mnogo ljudi je bilo.«

»Dvorna svetnika in deželna šolska nadzornika Hubad in Levec sta tudi bila.«

»Ej, to sta vrla moža!«

»A nadzornika Maierja pa ni bilo?«

»Ne, ni ga bilo!«

»Pa sošolca sta bila s Pretnarjem!«

»Da, bila sta!«

»To je pa grdo, da ni prišel k pogrebu! Zakaj ga neki ni bilo?«

»Zakaj? Hm, ne poznaš Maierja? Če bi bil umrl Slomškar, bi on šel prvi za krsto, da bi pokazal klerikalnemu svetu, kako globoko spoštuje Slomškarja. Ker je pa umrl Pretnar, tu si niti ni upal iti za pogrebom svojega naprednega sošolca, da bi se s tem ne zameril Šušteršiču in Lampetu.«

»Meniš, da je to vzrok? Jaz pa mislim, da ga je bilo sram stopiti h krsti Pretnarjevi. Pretnar je ostal vedno čist kot kristal, trden ko gorenjske skale, pod katerimi se je rodil. Maier pa se je ž trikrat prelevil kakor gad, ki pa ostane kljub temu še gad. Pretnar značaj visok, visok nad Maierjem, ta pa taka... Saj to ne gre skupaj!«

»Prav praviš, boljše je, da ni bilo Maierja, saj ni kazil s svojo navzočnostjo tragično veličastne slike Pretnarjevega pogreba!«

haja tudi več mičnih pesemc. Vsi opisujejo dom, šolo, naravo itd., ali so etične vsebine, vsi so primerno vzgojevalni. Nahaža se tudi nekaj ugank v bistrenje uma, ali nič bi ne škodilo, ko bi jih bilo še več. Stilistika je prav primerna otroškemu duhu, ter zaradi tega tudi lahko razumljiva njihova vsebina! Ker nisem strokovnjak in sem knjižico pregledal v tem kratkem času le površno, se ne morem kritično spuščati v slovniške podrobnosti, na nekatere nedoslednosti sem pa vendar primoran opozoriti pri raznih sestavih! Novejša slovniška pravila, da se v slovenščini, ako le mogoče, ne stavijo glagoli na konec stavka! Sestavitelj se tega načela ni držal dosledno. Tudi germanizmov ni popolno prosta knjiga. N. pr. pri berilnem sestavku št. 25, str. 82. Ker nisem mogel prečitati vseh sestavkov, sem hotel opozoriti samo na te. Vse navedene hibe so seveda premalenkoste proti vrlinam, ki jih vsebuje knjiga, ki pomeni vsekakor velik napredek slovenskega ljudskega šolstva. Upati je, da se bo pri drugem izdaju oziral sestavitelj na navedeno. Zunanja oprema bi bila lahko močnejša, ali za 70 vinarjev se ne delajo dandanes čudeži! Ker je ta knjiga kot učna na slovenskih šolah pripuščena z razpisom c. kr. ministrstva za bogočastje in nauk, ni nobene zapreke, da bi se na naših ljudskih šolah ne uvedla kot učna knjiga, ter sklepam s prav krepkim spominom na vse: »Svoji k svojim!«

25 letnica „Učiteljskega društva za postojnski šolski okraj“.

Krasen dan je bil, ko se je zbralo dne 3. julija t. l. v notranjski metropoli, v slavnostni naši Postojni, značajno in neustrašeno učitelj, našega okraja, da proslavi skromno in dostojno 25letnico ustanovitve svojega društva in da dokumentira s svojo mnogobrojno udeležbo vključno skrajno neugodnim razmeram, v kljub nezaljubljenemu preganjanju in strahovanju svoje neomajno stališče za svobodo in pravi napredek slovenskega učiteljstva in šolstva.

Točno ob 2. uri popoldne je otvoril društveni predsednik, tovariš Dragotin Česnik

slavnostno zborovanje

ob navzočnosti 47 učiteljev in učiteljic iz vseh krajev obširnega postojnskega okraja in odličnih gostov, ki so počastili zborovanje s svojo navzočnostjo. Nato je govoril tov. Drag. Česnik

slavnostni govor

približno tako-le:

Čestita gospoda!

Dragi tovariši in tovarišice!

Leta 1888., ko je praznoval naš ljubljani vladar 40letnico svojega modrega in plodonosnega vladarstva, je proslavilo učiteljsko postojnskega okraja ta veliki dogodek s tem, da se je ustanovilo »Učiteljsko društvo za postojnski okraj«. Danes obhajamo torej 25letnico našega društva! In to je povod, da smo se, cenjene zborovalke in zborovalci, zbrali v tej tako slavnostno okrašeni sobi, da proslavimo po svojih skromnih močeh ta velepomembni, zgodovinski dan našega društva. Bodite mi najiskrenejše pozdravljeni, vrli, neustrašeni tovariši in tovarišice, ki se niste bali ne dolge poti ne stroškov, ki se niste strašili preganjanja in groženj, pa ste vseeno prišli, da proslavite svoj praznik, obenem pa tudi učiteljsko značajnost, solidarnost in samozavest.

V posebno čast in dolžnost si štejem, da pozdravim v naši sredi ustanovitelja in častnega člana našega društva, našega ljubega in spoštovanega tovariša vodjo **Jakoba Dimnika**. (Burni živio-klici in ploskanje.) On nas je pred 25 leti združil in organiziral in njegova je zasluga, da se je naše društvo tako lepo bistrilo in tako uspešno delovalo.

Čast mi je pozdravljati župana mesta Postojne, g. **Josipa Lavrenčiča**, ki se je drage volje odzval našemu vabilu in prišel med nas, da s tem z nami vred proslavi naš praznik, pa da tudi obenem izpriča, da je prijatelj in podpornik naprednemu učiteljstvu in šolstvu. Današnji dan, ko je naš stan izmed vseh stanov najbolj izpostavljen terorizmu in preganjanju ošabnih nasprotnikov, je to vesel pojav, in jaz bi le želel, da bi ga vsi napredni slovenski krogi v tem oziru posnemali ter z vsemi močmi podpirali ogroženo napredno učiteljsko kranjske dežele. (Tako le! Živio-klici.)

V dolžnost si tudi štejem pozdraviti predsednika krajnega šolskega sveta postojnskega g. **Frana Arka**. V zasebnem življenju in kot mnogoleten član c. kr. okr. šolskega sveta je bil vedno vnet zagovornik in branitelj učiteljstva in zvest podpiratelj naprednega šolstva. (Živio!)

Ne bom podajal, gospoda moja, zgodovinske slike o 25letnem delovanju našega društva, ker bo o tem podrobneje poročal tovariš Horvat, omenil bom v svojem govoru le nekatere stvari, ki jih ne morem prezreti.

Kakor sem že omenil, je bil ustanovitelj našega društva tovariš Jak. Dimnik, tedaj učitelj v Postojni, zdaj šolski vodja v Ljubljani. On nas je pred 25 leti zbral okrog sebe, nas navduševal in vodil in njemu gre v prvi vrsti zasluga, da se je v našem okraju ustanovilo učiteljsko društvo in da se je med nami začelo živahnejše gibanje v prosep učiteljstva in šolstva. Poleg njega moram imenovati tovariša **Martina Zarnika**, sedaj nadučitelja v pok. v Trnovem, našega prvega in dolgoletnega predsednika. (Živio!)

Načela, ki so vodila ustanovitelje društva, so bila: združitev učiteljstva našega okraja v organizirano celoto, povzdiga samozavesti in čista solidarnosti, delovanje za gmotni in duševni napredek ter za neodvisnost učiteljskega stanu in za pravi razvoj in napredek slovenskega šolstva. **Naše društvo je ostalo tem načelom zvesto do danes**, po njih je uravnavalo svoje delovanje, po njih se bo ravnalo tudi v bodoče. Dokaz, da se nismo izneverili tem načelom, je, da so naši ustanovitelji še vedno v naših vrstah in zastopajo še danes ista načela. (Tako je!)

Ko se je naše društvo ustanavljalo, še ni bilo na Kranjskem takih političnih razmer, in zato se ne more trdit, da je društvo rodila morebiti strankarska strast, nego bilo je ustanovljeno kot strogo stanovska organizacija in iz najblažjega namena. Naše društvo je bilo vedno narodno in vedno napredno, ker drugačno pravo učiteljsko društvo sploh ne more biti. **Saj mi smo širitelji rodoljubja in prosvete**, ki brez napredka ne pomenijo ničesar!

A zanesli so nam od tujcev neslogo med naš narod. Prišel se je med nami vsiljen boj, pričelo se je sovraštvo in preganjanje. Učiteljstvo se je dolgo krepko in složno branilo in odbijalo napade. V zvestem izpolnjevanju svojih dolžnosti in v delu za narod, je iskalo utehe za prevare in zaničevanje. Toda beda, pa tudi koristolovstvo sta uklonila že mnogo tilnikov, in tudi med našimi vrstami so se pojavili slučajni omahljivosti in — odpada. L. 1909 se je tudi v našem okraju ustanovila »Slomškova podružnica«. Kaj se hoče: v vsakem stanu se dobe ljudje, ki imajo o časti in dostojnosti bolj lahke pojme; kako bi bilo mogoče, da bi se kaj takega ne zgodilo med nami, ki smo sovražnikom napadom najbolj izpostavljeni, a branitelji in zaščitniki pa imamo naš stan bore malo! **V čast pa nam je, da je takih izjem v naših vrstah še razmeroma malo**, kar se je najsijajneje pokazalo ravno pri lanskoletnih volitvah v **okrajne šolske svete**. Z eno samo izjemo je po vsej krajski deželi zmagovalo napredno, neodvisno učiteljstvo s svojimi kandidati. In jaz sem trdno uverjen, da ostane tako tudi v bodoče. V svoji hiši — svoj gospod!

Ne morem si kaj, da se ne bi pri tej priliki spominjal nekaterih naših umrlih članov, ki so nas le prežgajali zapustili in ki jako težko pogrešamo njihovo nena-domestno izgubo. Umrli je nadučitelj **Košanski, Filip Kette**, značajan mož, dober muzik in skladatelj in bivši pečovodja našega društva. **Bela žena** nam je ugrabila pred leti **Viktorja Čudna**, učitelja v Podragi, mladeniča polnega idealov. Izgubili smo blago in pošteno dušo, našega ljubega **Ludovika Kranjca**, učitelja na Lozicah. Zapustil nas je tovariš **Ludovik Fetichek-Frankheim**, bivši mnogoletni odbornik našega društva, in še mnogo drugih. Odšli so k Pravicu in Resnici, ki so se tako nesebično in požrtvovalno zanj po-tegovali in žrtvovali. In zdaj počivajo, »da se po trudu in po boju oddahnejo v blaženem pokoju«.

In mi? Tudi nas čaka še po trpljenju ta zadnja pot, rešitev iz mukopolnega življenja učitelja-trpca. Tudi mi bomo odšli tja, kjer ni boja in sovraštva, kjer ni hinavstva in klečeplastva, kjer vlada večna Ljubezen. Ampak ideje, ki jih zastopamo, ne bodo propadle; ostale bodo in zmagale, ker so poštene in pravične, ker solnce premaga temo. Iz viharjev in bojev bo tudi učiteljstvu vznikla boljša prihodnost, tudi zanje pridejo srečnejši časi! Zato pa, cenjeni tovariši in tovarišice, vztrajno, solidarno in dosledno naprej po začrtani poti!

Nisem še popolnoma zdrav in zato, prosim, mi dovolite, da svoj govor završim. Preden pa sklenem, si štejem v dolžnost, da se pri današnji priliki spominjam tudi našga živlasega očeta-vladarja, Nj. Veličanstva cesarja **Franca Jožefa I.** — Slovensko učiteljstvo je bilo vedno prožeto patriotičnih čuvstev in šlo si je vsikdar v sveto dolžnost, da je zbuvalo enaka čuvstva tudi v sprejemljivih srcih izročene mu nežne mladine, ki jo ravno naš pre-

svetli cesar tako ljubi. Pozivljam vas torej, čestita gospoda, da tudi danes ob tej slovesni priliki damo duška svoji ljubavi in vdanosti in zakličemo Njegovemu Veličanstvu trikratni gromoviti »Slava!« (Slava, slava, slava!) (Konec.)

Statistika srednjih šol na Slovenskem in v Istri.

Po letnih izveštjih.

(Dalje.)

Dijaki po rojstnem kraju.

Tudi iz teh podatkov se da marsikaj čitati.

Na kranjskih srednjih šolah študira precej Štajercev (118 gimnazijcev, in 62 realcev) ter Primorcev (77 gimn. in 69 realcev). To se ne more tolmčiti edino s tem, so se roditelji, zlasti uradniki preselili na Kranjsko. Tam je res mnogo Štajercev uradnikov, toda večinoma že od začetka svojega službovanja, torej so se njihovi otroci rodili že na Kranjskem. Nekaj dijakov gotovo prihaja na Kranjsko študirat, ker jim jezikovna uredba šol bolj prija. Štajerci s Posavja bolj gravitirajo na realko v Ljubljano nego v Maribor. Samo na slovenskih gimnazijah na Kranjskem je 93 Štajercev in 62 Primorcev, v slovenskih oddelkih ljubljanske realke 33 Štajercev in 19 Primorcev, v Idriji pa 31 Primorcev. Število štajerskih Slovencev na ljubljanski realki sicer nekoliko popravlja slabo številno razmerje med slovenskimi gimnazijci in realci na Štajerskem, toda ne v toliki meri, da bi nas to moglo pomiriti.

Najvišji odstotek iz domače dežele je na italijanskih zavodih, kar je tudi umevno. Italijani v Dalmaciji in v Trentinu na Tirolskem imajo svoje srednje šole, a so tudi preveč oddaljeni, da bi hodili študirat na Primorsko. Iz Italije pa jih le malo pride študirat v Avstrijo, zlasti na tržaških italijanskih srednjih šolah je po 4 do 6% inozemcev, zaradi tega tudi znatno nižji odstotek domačinov (90:2 na gimnaziji, 89:5 in 89:3 na realkama), nego v Pulju (94:4), Pazinu (96:4) in Kopru (96:6).

Na tretjem mestu po številu domačinov (95:9%) je hrvaška gimnazija v Pazinu, ki zaradi prometne osamljenosti pač ne vabi priseljencev in dijakov iz drugih dežel. Četrta (95:5%) je knezoškofjska privatna gimnazija v St. Vidu nad Ljubljano, ki je namenjena ljubljanski škofiji, torej deželi Kranjski. V prvi polovici so še slovensko-nemške gimnazije na Kranjskem, v Celju ter nemška gimnazija v Gorici, ki pa ima toliko domačinov samo zaradi tega, ker je pretežna večina dijakov (93:3%) Slovencev in Italijanov, ki tam še nimajo svoje samostojne gimnazije; nadalje nemška gimnazija v Kočevju in hrvaška v Voloskem-Opatiji.

Najmanj dijakov iz domače dežele imajo nemški zavodi na tem ozemlju: nemška gimnazija v Ljubljani (63:8%), v Celju (65:7), v Beljaku (68:5), v Ptuj (70) ter nemške realke v Ljubljani, Celovcu, Gorici, Mariboru in Trstu. Vzrok zato je dvojen: V teh krajih je veliko nemških uradnikov in častnikov, ki se prestavljajo iz ene dežele v drugo in s svojimi sinovi polno srednje šole. Vrh tega so v nekaterih mestih, kakor v Celju, Ptuj, Beljaku, Mariboru nemški dijaški domi, ki sprejemajo dijake iz vseh kronovin, da se le vzdrži dotična srednja šola.

Tako je v Ptuj štajerska deželna gimnazija komaj 40% dijakov, rojenih v okolici ptujske imata skupaj 77.545 Slovencev in 6.850 Nemcev, sosedni ljutomerski okraj 24.709 Slovencev in 1.493 Nemcev. Ptujška gimnazija je imela iz mesta Ptuja 28 dijakov (14:7%), iz okraja ptujske okolice 25 (13:2%), iz ostale štajerske 80 (42:1%), toda ne iz bližnjih okrajev, ampak iz Gradca in drugih mest, ki imajo svoje srednje šole, 20 dijakov (10:5%), iz oddaljenih nemških krajev, ki imajo v druge srednje šole veliko bližje, 29 dijakov (15:3%). Torej imajo ptujska gimnazija komaj 40% dijakov, rojenih v okrajih, za katere bi naj bila namenjena. Ker je njen učni jezik nemški, zato se je Slovenci ptujskega in ljutomerskega okraja izogibajo in gredo večinoma v Maribor, čeravno jim je dalje in dražje. Ptujška gimnazija pa ima 30% dijakov iz drugih dežel in 25—30% iz nemških krajev Štajerske, kjer imajo doma ali v bližini dovolj srednjih šol; saj ima Srednja in Zgornja Štajerska 6 gimnazij in 7 realk. Večina teh 60% ni prišla v Ptuj zaradi preselitve svojih staršev, ker samo od 90 dijakov (47:4%) starši stanujejo v Ptuj in okraju okolice ptujske; privabil je tuje dijake nemški dijaški Dom, ki je imel lani 97 gojencev; z njegovo pomočjo se vzdržuje gimnazija, ki bi sicer imela premalo dijakov. Podobno je v Celju.

Gimnaziji v Mariboru in Trstu kažeta nekaj več domačinov, ker jih obiskujejo Slovenci tamošnjih okolic. V Mariboru se

da točno dokazati, da tvorijo Slovenci domači element. V nižjih 4 razredih imajo slovenski oddelki 95:5% Štajercev, nemški pa le 68:4%. Podobno je na ljubljanski realki; v slovenskih oddelkih je 81:2% dijakov iz Kranjskega, v nemških pa samo 55%. Nemški zavodi v Pulju imajo večji odstotek v domači deželi rojenih, ker je več ko polovica nenemških dijakov, nemški pa so deloma od mornariških častnikov in uradnikov, ki se malo selijo, ker nimajo druge večje mornariške postojanke v državi. Idrijska realka ima med vsemi slovenskimi zavodi najmanj domačinov (77:4%), pač zato, ker je blizu primorske meje in ima 16:7% samih Primorcev, ki za Idrijo lahko veljajo kot domačini.

Splošno imajo gimnazije več dijakov iz domače dežele nego realke v istih razmerah, ker v gimnazijo pošiljajo otroke konservativnejši starši, pri nas zlasti s kmetov, v realke pa obrtniški, trgovski in deloma uradniški stan, ki se več seli iz ene dežele v drugo. Izjema je le v mestih, kjer so raznojezične gimnazije, realka pa samo ena, na pr. Ljubljana, Pulj. Tam imajo največ domačinov gimnazije z domačim učnim jezikom, potem edina realka, ker so domačini primorani obiskovati tujejezično realko; tujejezična gimnazija pa ima najmanj domačinov, ker jo polnijo priseljenci iz drugih dežel. (Dalje.)

Iz naše organizacije.

SKUPNE ZADEVE.

Iz Zaveze avstr. jugoslovanskih učiteljskih društev.

Delegate so dalje prijavila:
XVIII. Savinjsko učiteljsko društvo.
61. Minka Mikličeva.
62. Julija Mikličeva, učiteljica, Gornjsko.

XIX. Pedagoško društvo v Krškem.
63. Ivan Benedičič, nadučitelj, Škocijan.

64. Marija Benedičič, učiteljica, Škocijan.

XX. Učiteljsko društvo za Trst in okolico v Trstu.

65. Emil Adamič, c. kr. učitelj, Trst;

66. Božidar Betriani, c. kr. učitelj, Trst;

67. Anton Germek, učitelj pri Sv. Ivanu;

68. Ciril Petrovec, c. kr. učitelj, Trst;

69. Klotilda Burgerjeva, učiteljica, Trst;

70. Ana Črnagojeva, učiteljica, Trst;

71. Roža Golijeva, c. kr. učiteljica, Trst;

72. Pavla Hočvarjeva, c. kr. učiteljica, Trst.

XXI. Slovenjebistriško učiteljsko društvo.

73. Ljudevit Varl, učitelj, Poličane.

74. Sebastian Krotky, učitelj, Poličane.

XXII. Slovensko učiteljsko društvo za Istro.

74. Franc Venturini, nadučitelj, Boršt pri Trstu;

75. Franc Jereb, nadučitelj, Dolina pri Trstu;

76. Valerija Majer, učiteljica, Sv. Anton pri Kopru;

77. Avgusta Res, učiteljica, Boljunc.

XXIII. Učiteljsko društvo za ormoški okraj.

78. Josip Rajšp, nadučitelj, Ormož;

79. Anton Porekar, nadučitelj, Hum;

80. Marija Presker, učiteljica, Ormož.

Prosimo, da naznanijo še druga Zavezna društva svoje izvoljene delegate.

Vodstvo Zaveze.

Kranjsko.

Učiteljsko društvo za litjski okraj je imelo svoje zborovanje dne 10. julija t. l. v Zagorju ob Savi v prostorih ge. M. Weinbergerjeve. Udeležba je bila dokaj povoljna vendar smo jih pogrešali nekaj, ki sicer nimajo navade odlikovati se s svojo odsotnostjo. Res, da nas letošnje poletje vremenski pojavi vsak trenotek presenečajo in da imenovani dan ni kazalo najlepše, toda če hočemo stati trdno proti najhujšemu sovražniku, se menda vendar ne bomo strašili par kapljic dežja. Eden ali drugi poreče: mizerija. Mi jo občutimo prav vsi, in ravno zato se oklenimo tem tesneje in odkritosrčneje svojega društva. Imejmo zaupanje v svoje društvo ravno tako, kot vsak vase. Ako bomo hodili tako nadalje, se bomo porazgubili in nazadnje ne poznali drug drugega. Žalostno, a istinito! Zdravimo in združimo se ter delajmo v prosep društva, kolikor je v močeh vsakega resno in pošteno mislečega posameznika! Izvoljen je bil nov odbor: za predsednika si je ta izbral tov. nadučit. J. Bezeljaka, za tajnika učit. tov. M. Pelka, za blagajničarko vedno vzorno delujočo tov. J. Dolinar-